

ویژگی‌های روانسنجی فرم کوتاه مقیاس تنهایی اجتماعی و عاطفی بزرگسالان

Psychometric properties of the short form of the social and emotional loneliness scale for adults (SELSA-S)

تاریخ دریافت: ۱۳۸۹/۸/۱ تاریخ پذیرش: ۱۳۹۰/۱۰/۱۴

Jowkar B. PhD[✉], Salimi A. MSc

بهرام جوکار[✉]، عظیمه سلیمی^۱

Abstract

Introduction: This study was conducted to examine the psychometric properties of the Persian short version of the Social and Emotional Loneliness Scale for Adults for its conformity in Iran.

Method: In a cross-sectional study, 329 (187 female, 142 male) students from the University of Shiraz were assessed using the short form of the Social and Emotional Loneliness Scale (SELSA-S) and the Satisfaction With Life Scale (SWLS) and Multidimensional Scale of Perceived Social Support (MSPSS). Data were analyzed using correlation coefficients, factor analysis and t-tests.

Results: After the translation of the SELSA-S scale and the cultural conformity of its agents, the factor analysis of the convergent coefficients to MSPSS and SWLS methods were used to determine its validity. The results of the factor analysis revealed three factors in the SELSA-S scale that were described as a loneliness feeling in romance, in society, and in family. The results of the other convergent scales showed confirmatory validity and pertinent exploration of the questionnaire. To determine the reliability, Kronbach's alpha was used, and it was 0.92, 0.84, and 0.78 for romantic, social, and family aspects, respectively.

Conclusion: The findings of this study show that the Persian version of the SELSA-S is reliable and valid for Iranian students and is able to measure loneliness in romantic, family, and social aspects efficiently.

Keywords: Loneliness, Reliability, Validity, Social and Emotional Loneliness Scale for Adults

چکیده

مقدمه: این پژوهش با هدف انطباق و تعیین ویژگی‌های روانسنجی فرم کوتاه‌شده مقیاس احساس تنهایی اجتماعی و عاطفی بزرگسالان (SELSA-S) در ایران انجام شده است.

روش: در یک بررسی مقطعی، ۳۲۹ دانشجوی (۱۸۷ دختر و ۱۴۲ پسر) دانشگاه شیراز به کمک فرم کوتاه‌شده مقیاس احساس تنهایی اجتماعی و عاطفی بزرگسالان و مقیاس چند بعدی ادراک حمایت اجتماعی و مقیاس رضایت از زندگی ارزیابی شدند. داده‌ها با استفاده از آزمون‌های آماری ضریب همبستگی، تحلیل عاملی و آزمون t تحلیل گردیدند.

یافته‌ها: پس از طی مراحل ترجمه فرم کوتاه‌شده مقیاس احساس تنهایی اجتماعی و عاطفی بزرگسالان و انطباق فرهنگی گویه‌های این مقیاس به منظور تعیین روایی مقیاس از روش‌های تحلیل عاملی و همبستگی با مقیاس ادراک حمایت اجتماعی و مقیاس رضایت از زندگی استفاده شد. نتایج تحلیل عاملی مؤید وجود سه عامل در مقیاس احساس تنهایی اجتماعی و عاطفی بزرگسالان بود که به ترتیب احساس تنهایی رمانتیک، اجتماعی و خانوادگی نام‌گذاری شدند. نتایج همبستگی با سایر مقیاس‌ها نیز نشان از روایی همگرا و افتراق مطلوب پرسشنامه داشت. برای تعیین اعتبار مقیاس از روش آلفای کرونباخ استفاده شد. ضرایب آلفا برای ابعاد رمانتیک، اجتماعی و خانوادگی به ترتیب برابر با ۰/۹۲، ۰/۸۴ و ۰/۷۸ بود.

نتیجه‌گیری: نتایج نشان می‌دهد که فرم کوتاه‌شده مقیاس احساس تنهایی اجتماعی و عاطفی بزرگسالان از روایی و اعتبار بسیار خوبی در دانشجویان ایرانی برخوردار است و کارایی لازم را برای اندازه‌گیری احساس تنهایی در ابعاد رمانتیک، خانوادگی و اجتماعی دارد.

کلیدواژه‌ها: احساس تنهایی، اعتبار، روایی، مقیاس احساس تنهایی اجتماعی و عاطفی بزرگسالان

✉ **Corresponding Author:** Department of Psychology, Faculty of Psychology and Educational Sciences, Shiraz University, Shiraz, Iran
E-Mail: Jowkar@shirazu.ac.ir

✉ گروه روانشناسی، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی، دانشگاه شیراز، شیراز، ایران
۱- گروه روانشناسی، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی، دانشگاه شیراز، شیراز، ایران

احساس تنهایی، بر اساس بسیاری از تعاریف، تجربه‌ای آزارنده و پریشان‌کننده است [۱، ۲] که مشکلات روانشناختی و جسمانی شدیدی را به دنبال دارد [۳، ۴]. احساس تنهایی با افسردگی، خودکشی، سوء مصرف مواد، احساس تیره‌روزی و بدبختی [۵] و تعدد بیماری‌های جسمی [۶] همبسته است. آمارها نشان می‌دهد که از هر چهار نفر، یک نفر از احساس تنهایی رنج می‌برد [۷]. بنابراین شناخت و ارزیابی مؤثر احساس تنهایی حائز اهمیت است. در تحقیقات انجام شده بر احساس تنهایی، طی دو دهه گذشته، دو دیدگاه عمده در ارتباط با احساس تنهایی به چشم می‌خورد [۷]. در دیدگاه نخست، احساس تنهایی حالتی واحد و یکپارچه انگاشته می‌شود که ناشی از کاستی‌هایی در روابط مختلف است؛ یعنی احساس تنهایی در شرایط مختلف دارای علت واحد بوده و تنها از نظر شدت متفاوت است (به‌عنوان مثال دیدگاه راسل و همکاران [۸ و ۹]). ابزارهای معتبر پیشین احساس تنهایی، نظیر مقیاس بیست آتیمی UCLA [۸ و ۹] بر اساس همین رویکرد و با نگاهی تک‌بعدی، احساس تنهایی را مورد سنجش قرار می‌دهند.

در دیدگاه دوم، احساس تنهایی پدیده‌ای چند بعدی به حساب می‌آید که از نظر شدت، علل و شرایط متفاوت است (به‌عنوان مثال دیدگاه ویس [۱۰] و دی‌توماسو و اسپینر [۳ و ۱۱]). هرچند این دیدگاه انواع مختلف احساس تنهایی را دارای یک هسته مشترک می‌داند؛ اما بر این نکته تأکید دارد که پیامدهای مرتبط با نقص در روابط مختلف، همچون احساس تنهایی، در حوزه‌های ارتباطی خاص از نظر کیفی متفاوت است. طرفداران این رویکرد اظهار می‌دارند که این گونه مفهوم‌سازی از احساس تنهایی، تجارب متنوع و متمایزی را از احساس تنهایی منعکس می‌کند. برای مثال بین احساس تنهایی یک نوجوان در حال رشد و انتقال به دوره بزرگسالی با احساس تنهایی بزرگسالی که همسرش را از دست داده، تفاوت‌های کیفی وجود دارد [۷].

منتقدان رویکرد تک بعدی احساس تنهایی، ادعا می‌کنند که مقیاس‌های کلی قادر نیستند ماهیت چند عاملی احساس تنهایی را به‌طور کامل دربرگیرند. به‌دنبال این انتقادات، در ابتدا، ویس در سال ۱۹۷۳، به‌منظور تعیین ماهیت ابعاد احساس تنهایی، احساس تنهایی اجتماعی را از احساس تنهایی عاطفی متمایز کرد. براساس این تمایز احساس تنهایی عاطفی از دلبستگی نابسند به خانواده، دوستان و افراد نزدیک معنا می‌یابد؛ در حالی که احساس تنهایی اجتماعی از تعداد ناکافی رفاقت‌ها و دوستی‌ها ناشی می‌گردد [۲-۱۰].

در همین راستا، دی‌توماسو و اسپینر [۳ و ۱۱] با بهره‌گیری از تقسیم‌بندی ویس [۱۰]، ابزاری سی و هفت گویه‌ای را برای نشان دادن ابعاد مختلف احساس تنهایی، با عنوان مقیاس احساس

تنهایی اجتماعی-عاطفی بزرگسالان (SELSA) تهیه کردند. این مقیاس، احساس تنهایی را در سه بعد خانوادگی، رمانتیک و اجتماعی ارزیابی می‌کند و احساس تنهایی عاطفی از مجموع دو بعد خانوادگی و رمانتیک حاصل می‌گردد. اگر چه اعتبار و روایی SELSA خوب بود و پژوهش‌های متعدد (برای مثال کرامر و همکاران [۱۲] و اولت [۱۳]) اعتبار و روایی آن را تأیید کردند؛ اما تعداد سؤال‌های آن تقریباً دو برابر مقیاس UCLA بود؛ بنابراین تهیه نسخه‌ای کوتاه‌تر از این مقیاس، به‌منظور صرفه‌جویی در وقت و افزایش کارایی آن ضروری می‌نمود. به‌همین منظور دی‌توماسو، برانن و بست [۷] در سال ۲۰۰۴ فرم کوتاه‌شده SELSA را، با عنوان SELSA-S، تهیه و اعتبار و روایی آن را در جمعیت‌های مختلف بررسی و تأیید کردند.

SELSA-S مقیاسی ۱۵ گویه‌ای است. این مقیاس نیز، همچون SELSA، احساس تنهایی عاطفی را در دو بعد خانوادگی و رمانتیک تفکیک کرده و در کل احساس تنهایی را در سه بعد خانوادگی، رمانتیک و اجتماعی ارزیابی می‌کند.

علی‌رغم تلاش‌های انجام‌شده در راستای تهیه ابزارهای معتبر سنجش احساس تنهایی، کمبود این‌گونه ابزارها در سطح جهانی کاملاً مشهود است؛ در ایران نیز از یک‌سو کمبود تحقیقات در زمینه احساس تنهایی و از سوی دیگر نبود ابزارهای مناسب و منطبق برای سنجش ابعاد مختلف این سازه، بر مشکلات موجود در تحقیقات این حوزه افزوده است. در اندک پژوهش‌های انجام گرفته در ایران نیز از ابزارهای تک بعدی احساس تنهایی نظیر پرسشنامه آشر و همکاران [۱۴] و مقیاس UCLA استفاده شده است؛ بنابراین ضرورت تهیه و انطباق نسخه فارسی مقیاس چند بعدی احساس تنهایی (SELSA-S) در ایران ضروری به‌نظر می‌رسید.

در پژوهش حاضر ضمن انطباق فرم کوتاه‌شده مقیاس احساس تنهایی اجتماعی عاطفی SELSA-S، اعتبار و روایی و کارایی این مقیاس در سنجش احساس تنهایی خانوادگی، رمانتیک و اجتماعی در دانشجویان ایرانی بررسی شد. برای تعیین روایی سازه مقیاس، از روش‌های تحلیل عوامل و محاسبه همبستگی با مقیاس‌هایی که فرض بر منفی بودن ارتباط آنها با احساس تنهایی بود، استفاده شد. این مقیاس‌ها عبارت بودند از ادراک حمایت اجتماعی زیمت و همکاران (MSPSS) [۱۵] و مقیاس رضایت از زندگی داینر و همکاران (SWLS) [۱۶]. برای تعیین اعتبار از ضریب آلفای کرونباخ استفاده شد. سؤال‌های اساسی پژوهش عبارت بودند از: آیا ساختار عاملی فرم کوتاه‌شده مقیاس احساس تنهایی اجتماعی عاطفی در نمونه دانشجویان ایرانی تأیید می‌شود؟ آیا فرم کوتاه شده مقیاس احساس تنهایی اجتماعی-عاطفی برای سنجش احساس تنهایی دانشجویان ایرانی از اعتبار لازم برخوردار است؟ آیا تفاوت معناداری بین میانگین نمرات

احساس تنهایی دختران و پسران وجود دارد؟ دانشجویان در کدام یک از عوامل احساس تنهایی نمره بالاتری کسب خواهند کرد؟

روش

جامعه آماری این مطالعه، شامل همه دانشجویان دختر و پسر دانشکده‌های علوم انسانی و مهندسی دانشگاه شیراز و دانشگاه علوم پزشکی شیراز بودند. شرکت‌کنندگان پژوهش ۳۲۹ دانشجوی (۱۸۷ دختر و ۱۴۲ پسر) از رشته‌های یادشده بودند که به‌صورت خوشه‌ای چندمرحله‌ای انتخاب شدند.

ابزارهای اندازه‌گیری پژوهش حاضر عبارتند از:

فرم کوتاه‌شده مقیاس احساس تنهایی اجتماعی-عاطفی بزرگسالان (SELSA-S) [۷]: این مقیاس به‌وسیله دی‌توماسو، برانن و بست در سال ۲۰۰۴، براساس تقسیم‌بندی ویس، طراحی و تهیه گردید. این مقیاس شامل ۱۵ گویه و سه زیرمقیاس احساس تنهایی رمانتیک (پنج گویه)، خانوادگی (پنج گویه) و اجتماعی (پنج گویه) است و احساس تنهایی عاطفی از مجموع نمرات زیرمقیاس‌های رمانتیک و خانوادگی بدست می‌آید. در مقابل هر گویه طیف ۵ گزینه‌ای از کاملاً مخالفم (نمره ۱) تا کاملاً موافقم (نمره ۵) قرار دارد. تمامی گویه‌ها به‌جز گویه‌های ۱۴ و ۱۵ به‌شیوه معکوس نمره‌گذاری می‌شوند و کسب نمره بیشتر در هر یک از ابعاد این مقیاس، نشان‌دهنده احساس تنهایی بیشتر در آن بعد است.

مؤلفان این مقیاس [۷]، ضریب آلفای کرونباخ را بین ۰/۸۷ تا ۰/۹۰ گزارش کرده‌اند که از همسانی درونی مناسب مقیاس حکایت دارد. آنها همچنین گزارش کرده‌اند که همبستگی معناداری بین زیر مقیاس‌های SELSA-S با نمره کل مقیاس احساس تنهایی UCLA-3 و زیرمقیاس‌های پرسشنامه ادراک دلبستگی (IPPA) وجود دارد؛ این همبستگی معنادار، نشان از روایی همزمان، افتراقی و همگرایی بسنده این مقیاس دارد. در پژوهش دیگری که به‌وسیله دی‌توماسو، برانن مک‌نالتی، راس و برگس [۱۷] انجام شد، ضریب آلفای کرونباخ درحدی پذیرفتنی از ۰/۸۱ برای احساس تنهایی رمانتیک تا ۰/۹۱ برای احساس تنهایی خانوادگی گزارش شده است. اعتبار و روایی این ابزار در پژوهش‌های متعدد تأیید شده است [۱۸ و ۱۹].

در پژوهش حاضر انطباق، روایی و اعتبار فرم اصلی مقیاس SELSA-S بررسی شد. مراحل انجام کار به این ترتیب بود که ابتدا با کسب اجازه از مؤلف، مقیاس به فارسی برگردانده و مطابق با روش برسیلان [۲۰] مراحل بازگرداندن به انگلیسی انجام شد. برای حصول اطمینان از هماهنگی متن اصلی انگلیسی با متن بازگردانده‌شده، از دانش دو متخصص زبان انگلیسی استفاده شد. پس از مقایسه متون با یکدیگر و رفع ناهماهنگی، در نهایت متن فارسی بر متن نهایی انگلیسی منطبق شد. علاوه بر

ترجمه متن، گویه‌هایی که از نظر فرهنگی با جامعه ایرانی هماهنگ نبود، با کسب اجازه از سازنده مقیاس با گویه‌های منطبق بر فرهنگ ایرانی، جایگزین شدند.

در پژوهش حاضر، نتایج تحلیل عامل تأییدی، با هدف بررسی روایی عاملی SELSA-S نشان داد که ساختار سه عاملی برازش خوبی با داده‌ها دارد. ضرایب آلفا برای زیر مقیاس‌های احساس تنهایی رمانتیک، اجتماعی و خانوادگی به‌ترتیب برابر با ۰/۹۲، ۰/۸۴ و ۰/۷۸ بود.

مقیاس چندبعدی ادراک حمایت اجتماعی (MSPSS) [۱۵]: این پرسشنامه به‌وسیله زیمت و همکاران در سال ۱۹۸۸ به‌منظور سنجش حمایت اجتماعی ادراک‌شده از طرف خانواده (Fam)، دوستان (Fri) و افراد مهم دیگر (SO) در زندگی فرد تهیه شده است. همچنین یک نمره کل حمایت اجتماعی ادراک‌شده از این پرسشنامه استخراج می‌شود. این مقیاس شامل ۱۲ گویه است و همه گویه‌ها به‌صورت مستقیم نمره‌گذاری می‌شوند. اعتبار و روایی این مقیاس در مطالعات مختلف تأیید شده است [۲۱، ۲۲، ۲۳ و ۲۴].

در ایران نیز اعتبار و روایی این مقیاس توسط سلیمی و همکاران [۲۵] بر روی نمونه ایرانی مشتمل بر ۴۳۶ دانشجوی (۲۲۵ دختر و ۲۱۱ پسر) از دانشگاه‌های علوم انسانی، علوم پزشکی و فنی-مهندسی دانشگاه‌های شیراز بررسی شد که حکایت از اعتبار و روایی مناسب و شایان توجه پرسشنامه داشت. نتایج مؤید وجود سه عامل، هر یک شامل چهار گویه بود. مقدار ضریب KMO برابر ۰/۸۷ و ضریب کرویوت بارلت برابر ۲۴۸۵/۸۹ ($p < ۰/۰۰۰۱$) بود. همچنین ضریب آلفای کرونباخ برای سه بعد ادراک حمایت اجتماعی از طرف خانواده، دوستان و افراد مهم دیگر به‌ترتیب ۰/۸۶، ۰/۸۲ و ۰/۸۶ بدست آمد.

مقیاس رضایت از زندگی (SWLS) [۱۶]: این مقیاس توسط دینر و همکاران [۱۶] برای اندازه‌گیری رضایت از زندگی ساخته شده است. مقیاس رضایت از زندگی پنج گویه دارد و تمامی گویه‌ها به‌طور مستقیم نمره‌گذاری می‌شود و کسب نمره بالا در این مقیاس نشان‌دهنده رضایت‌مندی بیشتر از زندگی می‌باشد. دینر و همکاران [۱۶] در نمونه‌ای متشکل از ۱۷۶ دانشجوی، ضریب آلفای کرونباخ را برابر ۰/۸۷ و ضریب بازآزمایی با فاصله دومه را برابر ۰/۸۲ گزارش کردند. آنها همچنین گزارش نمودند که با تحلیل عامل مقیاس، یک عامل استخراج شد که ۶۶ درصد از واریانس کل را تبیین می‌نماید. روایی و اعتبار این مقیاس در پژوهش‌های متعدد دیگر تأیید شده است [۲۶، ۲۷ و ۲۸].

یافته‌ها

برای بررسی روایی و اعتبار پرسشنامه SELSA-S، ابتدا همبستگی نمره گویه با نمره کل در هر بعد محاسبه شد که گویه پانزده (نیاز

تنهایی رمانتیک، اجتماعی و خانوادگی) را در سؤال‌ها تأیید کرد. برای اطمینان از درستی حذف گویه پانزده در تحلیل عوامل نیز این گویه در مجموع گویه قرار داده شد که به دلیل بار عاملی کمتر از ۰/۳۰ در این مرحله نیز از مجموع سؤال‌ها حذف شد و تعداد سؤال‌های این مقیاس به ۱۴ گویه تقلیل یافت. براساس ارزش ویژه، این سه عامل ۶۲/۶۹ درصد از واریانس کل را تبیین کردند. شاخص KMO برابر ۰/۸۵ و ضریب کروییت بارلت برابر ۲۶۶۰/۷۰۹ ($P < ۰/۰۰۰۱$) بود که نشان از کفایت نمونه‌گیری سؤال‌ها و کفایت ماتریس همبستگی پرسشنامه داشت. نتایج تحلیل عوامل در جدول ۱ آورده شده است.

مبرم به برقراری یک رابطه عاطفی نزدیک با کسی دارم) با توجه به کوچک‌بودن ضریب حاصل، از مجموع گویه‌های بعد رمانتیک حذف شد. بقیه گویه‌ها دارای همبستگی معنادار با نمره کل زیرمقیاس‌ها بودند که دامنه آن از ۰/۴۰ تا ۰/۷۵ متفاوت بود. پس از حصول اطمینان در زمینه کارایی گویه‌های پرسشنامه، برای بررسی ساختار عاملی مقیاس و برای پاسخگویی به سؤال اول پژوهش، گویه‌های آن به‌روش مؤلفه‌های اصلی، تحلیل عاملی شدند. ملاک استخراج عوامل، شیب منحنی اسکری و ارزش ویژه بیشتر از یک بود. نتایج این تحلیل، هم به‌روش اکتشافی و هم به‌روش تأییدی، وجود سه عامل (به‌ترتیب احساس

جدول ۱- تحلیل عوامل مقیاس تنهایی اجتماعی-عاطفی در نمونه دانشجویان

سؤال	تنهایی رمانتیک	تنهایی اجتماعی	تنهایی خانوادگی
۱۰ یک زوج عاطفی دارم که در شادی‌هایم سهیم هستم.	۰/۹۳		
۳ یک زوج عاطفی دارم که حمایت و دلگرمی مورد نیاز را برای من تأمین می‌کند.	۰/۹۲		
۶ یک زوج عاطفی دارم که بیشتر احساس‌ها و افکار خصوصی خود را با او در میان می‌گذارم.	۰/۹۱		
۸ رابطه رضایت‌بخشی با زوج عاطفی‌ام دارم و او را دوست دارم.	۰/۷۹		
۱ دوستانی دارم که می‌توانم دیدگاه‌هایم را با آنها در میان بگذارم.		۰/۸۳	
۱۳ احساس می‌کنم عضوی از گروه دوستانم هستم و برای کسب اطلاعات می‌توانم به آنها مراجعه کنم.		۰/۸۱	
۹ دوستانی دارم که مرا درک می‌کنند و می‌توانم راجع به سختی‌های زندگی با آنها صحبت کنم.		۰/۷۷	
۵ دوستانم انگیزه‌ها و استدلال‌های مرا درک می‌کنند.		۰/۶۹	
۱۲ می‌توانم روی کمک دوستان و اطرافیانم حساب کنم.		۰/۶۸	
۲ احساس می‌کنم بخشی از خانواده‌ام هستم.			۰/۷۹
۱۱ احساس صمیمیت و نزدیکی با خانواده‌ام می‌کنم.			۰/۷۸
۴ خانواده‌ای دارم که حمایت و دلگرمی مورد نیاز را برای من تأمین می‌کنند.			۰/۷۱
۷ خانواده‌ام کاملاً مراقب من هستند.			۰/۶۹
۱۴ هنگامی که با خانواده‌ام هستم احساس می‌کنم تنها هستم.			۰/۶۱
مقدار ارزش ویژه	۵/۰۲	۲/۸۳	۱/۶۶
درصد واریانس	۲۵/۳۴	۱۹/۳۴	۱۸/۷۴
واریانس کل		۶۳/۴۱	

رمانتیک با نمره زیرمقیاس ادراک حمایت اجتماعی از جانب افراد مهم و همبستگی منفی نمره احساس تنهایی اجتماعی با نمره ادراک حمایت اجتماعی از جانب دوستان و همچنین همبستگی منفی نمره احساس تنهایی خانوادگی با نمره ادراک حمایت اجتماعی از جانب خانواده به‌علاوه همبستگی کمتر متغیرهای نامتناظر، تأییدی است بر روایی سازه‌ای افتراقی این ابزار. همبستگی منفی معنادار احساس تنهایی با نمره رضایت از زندگی، نیز حاکی از روایی سازه افتراقی این ابزار است.

برای پاسخگویی به سؤال سوم پژوهش، به‌عبارت دیگر بررسی وجود تفاوت معنادار بین میانگین نمرات احساس تنهایی دختران و پسران، از آزمون t گروه‌های مستقل برای مقایسه نمرات دختران و پسران در زیر مقیاس‌ها و نمره کل احساس تنهایی، استفاده شد. نتایج تحلیل در جدول ۳ گزارش شده است. همان‌طور که

برای پاسخگویی به سؤال دوم پژوهش، یعنی محاسبه ضریب اعتبار، از ضریب آلفای کرونباخ استفاده شد. به این ترتیب که برای هر مقوله یک ضریب اعتبار محاسبه شد. ضریب اعتبار بدست آمده برای ابعاد احساس تنهایی رمانتیک، اجتماعی و خانوادگی به‌ترتیب برابر ۰/۹۲، ۰/۸۴ و ۰/۷۸ بود.

با هدف بررسی همبستگی نمرات زیر مقیاس‌ها و نمره کل SELSA-S با نمره مقیاس ادراک حمایت اجتماعی، از ضریب همبستگی صفر مرتبه پیرسون استفاده شد. نتایج در جدول ۲ ارائه شده است. همان‌گونه که نتایج نشان می‌دهد، همبستگی نمرات زیر مقیاس‌ها با هم کم و همبستگی آنها با نمره کل زیاد است؛ این تأییدی است بر چند بعدی بودن مقیاس SELSA-S و استقلال نسبی زیرمقیاس‌های آن.

به‌علاوه، همبستگی منفی زیرمقیاس‌های متناظر احساس تنهایی مجله علوم رفتاری دوره ۵، شماره ۴، زمستان ۱۳۹۰

شد. به دلیل نابرابری تعداد گویه‌ها، ابتدا میانگین وزنی محاسبه و سپس مقایسه صورت گرفت. نتایج در جدول ۴ گزارش شده است. همان‌گونه که نتایج نشان می‌دهد، تفاوت میانگین‌ها در سه بعد احساس تنهایی معنادار است ($P < .001$). $F(2/656) = 83/74$. مقایسه‌های تعقیبی میانگین‌ها نشان داد که بیشترین احساس تنهایی در زمینه رمانتیک و کمترین احساس تنهایی مربوط به بعد خانوادگی است.

نتایج نشان می‌دهد، احساس تنهایی پسران، در کل، به‌طور معناداری زیاده‌تر از دختران است. همچنین یافته‌ها حاکی است که این تفاوت در بعد عاطفی احساس تنهایی (احساس تنهایی خانوادگی) آشکارتر است.

برای پاسخگویی به سؤال چهارم پژوهش و بررسی این مطلب که دانشجویان در کدام یک از ابعاد احساس تنهایی نمره بالاتری کسب کرده‌اند؛ نمرات دانشجویان در زیرمقیاس‌ها با استفاده از تحلیل واریانس چند متغیره به‌شیوه اندازه‌گیری‌های مکرر، مقایسه

جدول ۲- ماتریس همبستگی صفر مرتبه بین عوامل و نمره کل مقیاس SWLS و مقیاس MSPSS با مقیاس SELSA-S

متغیر	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹
۱. احساس تنهایی رمانتیک	۱								
۲. احساس تنهایی اجتماعی	.۳۴**	۱							
۳. احساس تنهایی خانوادگی	.۲۳**	.۳۴**	۱						
۴. احساس تنهایی کل	.۷۸**	.۵۸**	.۶۷**	۱					
۵. ادراک حمایت اجتماعی از جانب فرد خاص	-.۶۵**	-.۴۴**	-.۴۳**	-.۷۵**	۱				
۶. ادراک حمایت اجتماعی از جانب دوستان	-.۲۶**	-.۷۳**	-.۳۱**	-.۵۶**	.۴۹**	۱			
۷. ادراک حمایت اجتماعی از جانب خانواده	-.۱۴*	-.۳۷**	-.۷۵**	-.۵۴**	.۴۸**	.۴۲**	۱		
۸. ادراک حمایت اجتماعی کل	-.۵۰**	-.۶۸**	-.۶۰**	-.۷۷**	.۸۵**	.۷۶**	.۷۵**	۱	
۹. رضایت از زندگی	-.۱۶**	-.۳۳**	-.۳۴**	-.۴۲**	.۳۶**	.۳۵**	.۴۱**	.۴۲**	۱

** $P < .001$ * $P < .05$

جدول ۳- نتایج مقایسه نمرات دختران و پسران در ابعاد مختلف احساس تنهایی

متغیر	پسران		دختران		T	سطح معناداری
	M	SD	M	SD		
احساس تنهایی رمانتیک	۱۶/۰۹	۶/۲۶۱۳۴	۱۵/۱۳	۷/۱۵۶۳۴	۱/۲۷	N.S.
احساس تنهایی خانوادگی	۱۱/۰۱	۳/۲۵۹۴۳	۱۰/۵۴	۳/۷۵۷۷۵	۴/۹۸	.۰/۰۱
احساس تنهایی اجتماعی	۱۲/۲۷	۳/۸۲۹۹۸	۱۰/۱۶	۳/۷۸۸۶۸	۱/۲۰	N.S.
احساس تنهایی کل	۳۹/۳۸	۱۰/۰۱۱۸۶	۳۵/۵۰	۱۰/۰۵۳۲۹	۳/۴۷	.۰/۰۱

جدول ۴: نتایج تحلیل واریانس به‌روشن اندازه‌گیری مکرر جهت مقایسه میانگین وزنی زیر مقیاس‌های SELSA-S

متغیر	میانگین	انحراف معیار	df	مقدار F	سطح معناداری
احساس تنهایی رمانتیک	۳/۱	۱/۳۵			
احساس تنهایی خانوادگی	۲/۲	۰/۷۸	۲/۶۵۶	۸۳/۷۴	.۰/۰۱
احساس تنهایی اجتماعی	۲/۷	۰/۸۸			

که سه فاکتوری بودن این ابزار بهترین تناسب را با داده‌های پژوهش حاضر دارد؛ این نتایج شواهدی بر روایی قوی SELSA-S است.

همبستگی موجود بین زیرمقیاس‌های ادراک حمایت اجتماعی با زیرمقیاس‌های احساس تنهایی متمایز بود. همبستگی معنادار زیادی بین احساس تنهایی رمانتیک و ادراک حمایت اجتماعی از جانب افراد مهم وجود داشت که از اعتبار سازه همگرای مطلوب این مقیاس حکایت می‌کند. به‌عبارت دیگر، وجود همبستگی کم بین نمره احساس تنهایی رمانتیک با نمره ادراک حمایت اجتماعی از جانب دوستان و خانواده از اعتبار افتراقی این مقیاس حمایت

بحث

یافته‌های حاصل از پژوهش حاضر، نشان داد که فرم انطباق‌یافته فارسی SELSA-S، ابزاری مناسب برای ارزیابی چند بعدی احساس تنهایی است. از طرفی همبستگی‌های درونی نسبتاً کم بین زیر مقیاس‌ها و از طرف دیگر ضرایب بالای آلفای کرونباخ برای زیرمقیاس‌ها، تأییدی است بر این‌که احساس تنهایی رمانتیک، خانوادگی و اجتماعی، سازه‌هایی نسبتاً مستقل هستند. این یافته‌ها با نتایج بدست آمده از فرم اصلی SELSA [۱۱] هم‌سو هستند.

به‌علاوه نتایج تحلیل عاملی انجام‌شده بر SELSA-S، نشان داد مجله علوم رفتاری دوره ۵، شماره ۴، زمستان ۱۳۹۰

آنجا که به نظر می‌رسد در شهرهای بزرگ تفاوتی بین گستردگی شبکه‌های اجتماعی و اشتغال دختران و پسران وجود ندارد، احساس تنهایی اجتماعی تجربه‌شده در دو جنس نیز تفاوت معناداری با هم ندارد.

نتیجه‌گیری

در چشم اندازی کلی، نتایج پژوهش شواهدی را برای حمایت از سنخ‌شناسی ویس [۱۰] از احساس تنهایی فراهم کرد و اهمیت تمایز نهادن بین انواع مختلف احساس تنهایی را نشان داد. یافته‌ها همچنین روایی همگرا و افتراقی زیرمقیاس‌های SELSA-S را تأیید کرد و بیانگر آن بود که مقیاس SELSA-S از روایی و اعتبار بسیار مناسبی در ایران برخوردار است و از نظر زمانی با صرفه‌تر است؛ بنابراین برای اندازه‌گیری میزان و نوع احساس تنهایی در ایران کارایی دارد.

منابع

- 1- Perlmán D. Recent developments in personality and social psychology: A citation analysis. *Pers Soc Psychol B*. 1983;10:493-501.
- 2- Weiss RS. Reflections on the present state of loneliness research. *J Soc Behav Pers*. 1987;2:1-16.
- 3- DiTommaso E, Spinner B. Social and emotional loneliness: A reexamination of Weiss' typology of loneliness. *Pers Individ Diff*. 1997;22:417-27.
- 4- Hojat M. Comparison of transitory and chronic loners on selected personality variables. *Brit J Psychol*. 1983;74:199-202.
- 5- Saklofske DH, Yackulic RA. Personality predictors of loneliness. *Pers Individ Diff*. 1989;10:467-72.
- 6- Ernst J, Cacioppo J. Lonely hearts: Psychological perspectives on loneliness. *Appl Prev Psychol*. 1999;8:1-22.
- 7- DiTommaso E, Brannen, C, Best LA. Measurement and validity characteristics of the short version of the social and emotional loneliness scale for adults. *Educ Psychol Meas*. 2004;64(1):99-119.
- 8- Russell D. UCLA Loneliness scale (Version3): Reliability, validity and factor structure. *J Pers Ass*. 1996;66:20-40.
- 9- Russell D, Peplau LA, Cutrona CE. The revised UCLA loneliness scale: Concurrent and discriminant validity evidence. *J Pers Soc Psychol*. 1980;39:472-80.
- 10- Weiss RS. *Loneliness: The experience of emotional and social isolation*. Cambridge, MA: MIT Press; 1973.
- 11- DiTommaso E, Spinner B. The development and initial validation of the social and emotional loneliness scale for adults (SELSA). *Pers Individ Diff*. 1993;14(1):127-34.
- 12- Cramer KM, Ofofu HB, Barry JE. An abbreviated form of the social and emotional loneliness scale for adults (SELSA). *Pers Individ Diff*. 2000;28(6):1125-31.
- 13- Ouellette DM. *The social network and attachment bases of loneliness* [Dissertation]. Virginia: Commonwealth University; 2001.
- 14- Asher SR, Hymel S, Renshaw PD. Loneliness in children. *Child Dev*. 1984;55:1456-64.
- 15- Zimet G, Dahlem N, Zimet S, Farley G. The multidimensional scale of perceived social support. *J Pers*

می‌کند. این یافته‌ها با یافته‌های پیشین [۳، ۱۱ و ۲۹] همسو است که نشان دادند احساس تنهایی رمانتیک از تعارضات در روابط رمانتیک و قرارهای عشقی ناشی می‌گردد نه تعارض در روابط خانوادگی و اجتماعی.

شواهد بیشتر برای روایی همگرا و افتراقی به وسیله همبستگی قوی بین نمرات احساس تنهایی خانوادگی با نمره ادراک حمایت اجتماعی از جانب خانواده؛ و همچنین همبستگی قوی بین احساس تنهایی اجتماعی با نمره ادراک حمایت اجتماعی از جانب دوستان در MSPSS یافت شد. همبستگی‌های باقی‌مانده بین نمرات زیرمقیاس‌های SELSA-S و نمرات زیرمقیاس‌های MSPSS ضعیف بودند. همچنین شواهد از روایی افتراقی مطلوب این ابزار در ارتباط با نمره مقیاس رضایت از زندگی حکایت می‌کند.

این یافته با نتایج پژوهش‌های پیشین [۳۰، ۳۱، ۳۲ و ۳۳] که بیان می‌کردند احساس تنهایی بیشتر با رضایتمندی کمتر از زندگی همبستگی دارد، همسو بود.

یافته‌ها نشان داد که بیشترین احساس تنهایی تجربه‌شده دانشجویان ایرانی، در بعد رمانتیک و کمترین احساس تنهایی در بعد خانوادگی است. در توجیه این یافته می‌توان گفت در ایران به دلیل وجود سیستم حمایتی قوی خانواده، که ناشی از فرهنگ جمع‌گرای جامعه است، احساس تنهایی خانوادگی در بین جوانان کمتر تجربه می‌شود. در مقابل، از یک سو به دلیل برخی محدودیت‌های ارتباطی بین جنس‌های مخالف در دوره‌های مشروع، مانند نامزدی یا عقد و از سوی دیگر وجود حمایت عاطفی والدین، احساس تنهایی رمانتیک بیشتری تجربه می‌شود. هر چند نتیجه‌گیری قطعی در این زمینه نیازمند تحقیقات بیشتری است.

بررسی مقایسه احساس تنهایی تجربه‌شده بین دختران و پسران، حاکی از آن بود که پسران به‌طور معناداری، احساس تنهایی عاطفی بیشتری را در بعد خانوادگی تجربه می‌کنند. این یافته همسو با نتایج تحقیقات پیشینی است که علی‌رغم تمایز بین ابعاد مختلف احساس تنهایی گزارش کرده‌اند احساس تنهایی تجربه‌شده توسط پسران، به‌طور معناداری بیشتر از دختران است [۳۴ و ۳۵]. در توجیه این یافته باید گفت پسران تجارب منفی و ناخوشایند خود را کمتر ابراز کرده و احساسات منفی خود را بیشتر در خود می‌ریزند؛ به‌عبارت دیگر در راستای برخی یافته‌ها [۳۷] پسران خودافشایی (Self-Disclosure) کمتری نسبت به دختران دارند؛ در نتیجه احساس تنهایی عاطفی بیشتری را تجربه خواهند کرد. از دیگر یافته‌های پژوهش آن بود که از نظر احساس تنهایی اجتماعی تفاوتی معنادار بین دختران و پسران وجود ندارد. مطابق با تعریف ویس [۱۰] احساس تنهایی اجتماعی از فقدان شبکه‌های اجتماعی و گروه دوستان حاصل می‌شود؛ از

- 26- Neto F. Satisfaction with life scale: Psychometrics properties in an adolescent sample. *J Youth Adoles.* 1993;22(2):125-34.
- 27- Pavot W, Diener E. Review of the satisfaction with life scale. *Psychol Ass.* 1993;5:164-72.
- 28- Kwan VSY, Bond MH, Singelis TM. Pan-cultural explanations for life satisfaction: Adding relationship harmony to self-esteem. *J Pers Soc Psychol.* 1997;73:1038-51.
- 29- Russel D, Cutrona CE, Rose J, Yurko K. Social and emotional loneliness: An examination of Weiss's typology of loneliness. *J Pers Soc Psychol.* 1984;46:1313-21.
- 30- Goodwin R, Cook O, Yung Y. Loneliness and life satisfaction among three cultural groups. *Pers Relationship.* 2001;8:225-30.
- 31- Kim O. Loneliness: A predictor of health perceptions among older Korean immigrants. *Psychol Rep.* 1997; 81:591-4.
- 32- Swami V, Chamorro-Premuzic T, Sinniah D, Maniam T, Kannan K, Stanistreet D, Furnham A. General health mediates the relationship between loneliness, life satisfaction and depression. *Soc Psychol Psychiatr Epid.* 2006;42(2):161-6.
- 33- Moore D, Schultz NR. Loneliness at adolescence: Correlates, attributions and coping. *J Youth Adoles.* 1983;12(2):95-100.
- 34- Heinrich LM, Gullone E. The clinical significance of loneliness: A literature review. *Clin Psychol Rev.* 2006; 26(6):695-718.
- 35- Borys S, Perlman D. Gender differences in loneliness. *Pers Soc Psychol Bull.* 1985;11:63-74.
- 36- Wiseman H, Guttfreund DG, Luriec I. Gender differences in loneliness and depression of university students seeking counselling. *Brit J Guid Couns.* 1995; 23(2):231-43.
- 37- Dindia K, Allen M. Sex differences in self-disclosure: A meta-analysis. *Psychol Bull.* 1992; 112(1):106-24.
- Ass. 1988;52:30-41.
- 16- Diener E, Emmons RA, Larsen RJ, Griffin S. The satisfaction with Life scale. *J Pers Ass.* 1985;49:71-5.
- 17- DiTommaso E, Brannen McNulty C, Ross L, Burgess M. Attachment styles, social skills and loneliness in young adults. *Pers Indiv Diff.* 2003;35:303-12.
- 18- DiTommaso E, Turbide J, Poulin C, Robinson B. A French-Canadian adaption of the social and emotional loneliness scale for adults. *Soc Behav Pers.* 2007;35(3):339-50.
- 19- Rezan Çeçen A. The Turkish short version of the social and emotional loneliness scale for adults (SELSA-S): Initial development and validation. *Soc Behav Pers: 2007;35(6):717-34.*
- 20- Brislin R. The wording and translation of research instruments. In W. Louver and J. Berry (Eds.). *Field methods in crosscultural research.* Beverly Hills, CA: Sage; 1986.
- 21- Mitchell J, Zimet G. Psychometric properties of the multidimensional scale of perceived social support in urban adolescents. *Am J Commun Psychol.* 2000;28(3):391-400.
- 22- Edwards LM. Measuring perceived social support in Mexican-American youth: Psychometric properties of the multidimensional scale of perceived social support. *J Behav Sci.* 2004;26(2):187-94.
- 23- Clara IP, Cox BJ, Enns MW, Murray LT, Torgrud LJ. Confirmatory factor analysis of the multidimensional scale of perceived social support in clinically distressed and student samples. *J Pers Ass.* 2003;81(3):265-70.
- 24- Prezza M, Giuseppina PM. Perceived social support from significant others, family and friends and several socio-demographic characteristics. *J Commun Appl Soc psychol.* 2002;12(6):422-9.
- 25- Salimi A, Jowkar B, Nikpour R. Internet and communication: Perceived social support and loneliness as antecedent variables. *Q J Psychol Stud.* 2010;5(3):81-102. [Persian]